

'Drie vragen van Gauguin'

Afscheid van Kasteel Groeneveld op 23 november 2006

1. drie vragen van Gauguin

Dames en heren. Ik heb de kans gekregen om bij mijn afscheid een kleine tentoonstelling in te richten. Een heel persoonlijke tentoonstelling.

D'où venons-nous? Que sommes-nous? Où allons-nous' (Waar komen wij vandaan? Wat zijn we? Waar gaan we naar toe?) is de titel van een schilderij van Gauguin. Gauguin (1848-1903) schilderde dit grote doek van 4 bij 1 meter in 1897, tijdens zijn tweede verblijf op Tahiti. De drie vragen zijn in de linkerbovenhoek van het schilderij afgebeeld

Wat is er op het schilderij te zien?

De voorstelling is opgebouwd uit religieuze symbolen, die Gauguin uit een aantal wereldgodsdiensten leende. Overheersend is een paradijselijke sfeer, waar Gauguin in het verre Tahiti naar op zoek was. We zien geboorte en dood. Gewone dieren en fabeldieren. Een afgodsbeeld; een figuur (man of vrouw?) die 'de' appel plukt. Voorts twee figuren, die, in Gauguin's woorden, elkaar hun gedachten toevertrouwen. De figuur met de geheven arm is, aldus Gauguin, angstig als hij merkt dat de twee wandelaars het wagen aan hun bestemming te denken. Het fabeldier linksonder verbeeldt volgens Gauguin: de vergeefsheid van alle ijdele woorden.

Het doek is te beschouwen als zijn artistieke testament. Al de thema's, die hem intens beroerden en die hem er toe brachten Europa definitief te verlaten, vatte hij in dit doek samen. Hij verbeeldde een wereld waarin het 'zijn' centraal staat. Volgens Gauguin is de honger naar kennis ijdel. Een staat van onschuld, waarin de mensenwereld die van de dieren benadert, is wat we zouden moeten nastreven. De kapitalistische samenleving, aldus Gauguin, leidt nooit tot geluk.

De vragen van Gauguin (in de linkerbovenhoek van het schilderij) zijn universeel en de thema's die hij aansnijdt zijn verrassend actueel. Wat heeft het geloof in economische groei ons te bieden wanneer we weten dat we daarmee grote kans lopen onze leefomgeving te vernietigen? Wat voor soort geluk jagen we eigenlijk na en hoeveel van ons kunnen daarin delen? Wat kunnen wij leren van andere culturen? Hoe universeel zijn onze waarden?

Gauguin schilderde het doek in een toestand van wanhoop. Armoede, ziekte en het uitblijven van erkenning van zijn kunst brachten hem er toe na het voltooiën van het schilderij zelfmoord te plegen. Een poging, die overigens mislukte.

2. Leif Edvinsson

Hoe kom ik er nu bij om die drie vragen van Gauguin als motto van mijn afscheidstentoonstelling te nemen?

In december 2004 had ik hier in Groeneveld een gesprek met de Zweedse hoogleraar Leif Edvinsson, geestelijk vader van het Future Center concept, en Hank Kune, onvermoeibare bevorderaar van het concept in Nederland We spraken over Kasteel Groeneveld als Future Center.

Hoe moet in zo'n centrum de toekomst aan de orde komen? Volgens mijn gespreksgenoten kun je je alleen op een zinvolle manier met de toekomst bezig houden als je het verleden en het heden daarbij betreft. En maak het persoonlijk. Hoe ziet jouw wereld eruit? En die van je vader en grootvader? En hoe ziet de omgeving van jouw kinderen en kleinkinderen eruit?

In dat gesprek kwam Gauguins schilderij mij voor de geest (ik maakte ooit mijn afstudeerscriptie op de Academie Minerva over Gauguin) en we zochten het op op het internet.

De afgelopen jaren hebben we hier in Groeneveld, 'oord van verbinding', sterk volgens deze lijn gewerkt. Als wij met elkaar in gesprek zijn over ons bestaan in de Delta, over onze omgang met de ruimte, over het landschap als 'huis van de samenleving', zoals Dirk Sijmons dat zo treffend karakteriseert, zullen we altijd met deze drie vragen bezig zijn.

Waar komen we vandaan? Wat zijn we? Waar gaan we naar toe?

Ik heb de tentoonstelling (of misschien kan ik beter spreken over een kleine installatie) ingedeeld volgens de drie vragen van Gauguin en ze uitgewerkt voor onze verhouding met onze omgeving, ons landschap.

3. Waar komen we vandaan?

Hoever ga je terug? Naar de hunebedbouwers, de Romeinen, de middeleeuwse monniken, Leeghwater? Hoe persoonlijk kun je het maken? Een mogelijkheid is om achternamen te benutten. Staat u wel eens stil bij de betekenis van uw achternaam? In de tentoonstelling treft u zo'n 500 veel voorkomende

Nederlandse achternamen aan. Ik heb ze geselecteerd uit de telefoonboeken van Naarden en Bussum.

Ze hebben met elkaar gemeen dat ze verwijzen naar beroepen die algemeen waren op het platteland toen onze voorouders zichzelf van een achternaam voorzagen. Wie van u is in het rijke bezit van een achternaam die naar een oud beroep verwijst?

Ook selecteerde ik namen, die verwijzen naar plekken waar men woonde. (veldnamen) Wie van u heeft een veldnaam als achternaam?

Naast de namen zijn er natuurlijk de familieverhalen en tastbare herinneringen. Voor mij is deze foto veelzeggend.

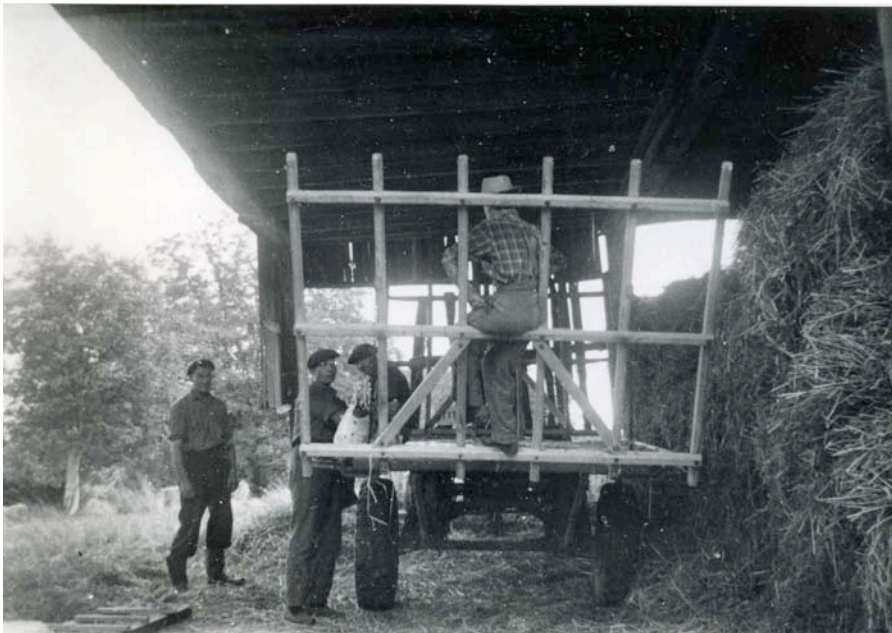

De foto met de paarden toont mijn grootvader Visser (uiterst rechts op de foto) op het moment dat hij het voorbeeldbedrijf 'de Roskam' in Elst in de Betuwe moest opgeven. Het was failliet gegaan in de landbouwcrisis begin jaren 20 van de vorige eeuw. Nog eenmaal wilde hij als bedrijfsleider de volle glorie tonen van het bedrijf met al het personeel en de paarden. Mijn vader mocht zijn favoriete paard 'de dikke Vos' vasthouden (tweede van rechts). Het paard legde zijn kop tegen de wang van mijn vader. Opa vond dat maar niets want het paard had er officieel bij moeten staan met geheven hoofd. Na deze foto werden de paarden afgevoerd naar de paardenslager in Arnhem. Voor het gezin van mijn vader was het de start van een donkere en onzekere periode met veel armoede

En hoe is mijn verbinding met het platteland ontstaan?

In 1930 deed mijn vader zijn praktijktijd voor zijn Wageningse studie bij een moderne boer in de Dordogne. De drie maanden verblijf op het Franse platteland maakten een onuitwisbare indruk op hem. Mijn vader hield contact met deze boerenfamilie en zo werkte ik er zelf in de zomer van 1965 als jongen van 17 jaar. In die zomer is mijn liefde voor Frankrijk en het boerenleven ontstaan. Centraal daarin staat de familie Touret en hun boerderij Borie Porte.

Vele zomers heb ik er met mijn gezin gekampeerd. Iedere keer was daar weer die bijzondere mengeling van de mensen en de plek. Voor mijn kinderen was er geen betere introductie mogelijk op het Franse leven in zijn rijkdom van cultuur en natuur.

In 2003 kochten wij een oud boerderijtje in Mezurat, in het noorden van de Dordogne. Gérard Touret, architect, deed de architectuur van de verbouwing. Nu zorgen gesprekken aan de keukentafels van onze burens voor kennis en betrokkenheid. Zoals met Marcel Valette, agriculteur en retraite, en zijn vrouw

Simone. En zoals altijd is de ruil van produkten van het land een belangrijke aanleiding voor onze gesprekken.

4. Wat zijn we?

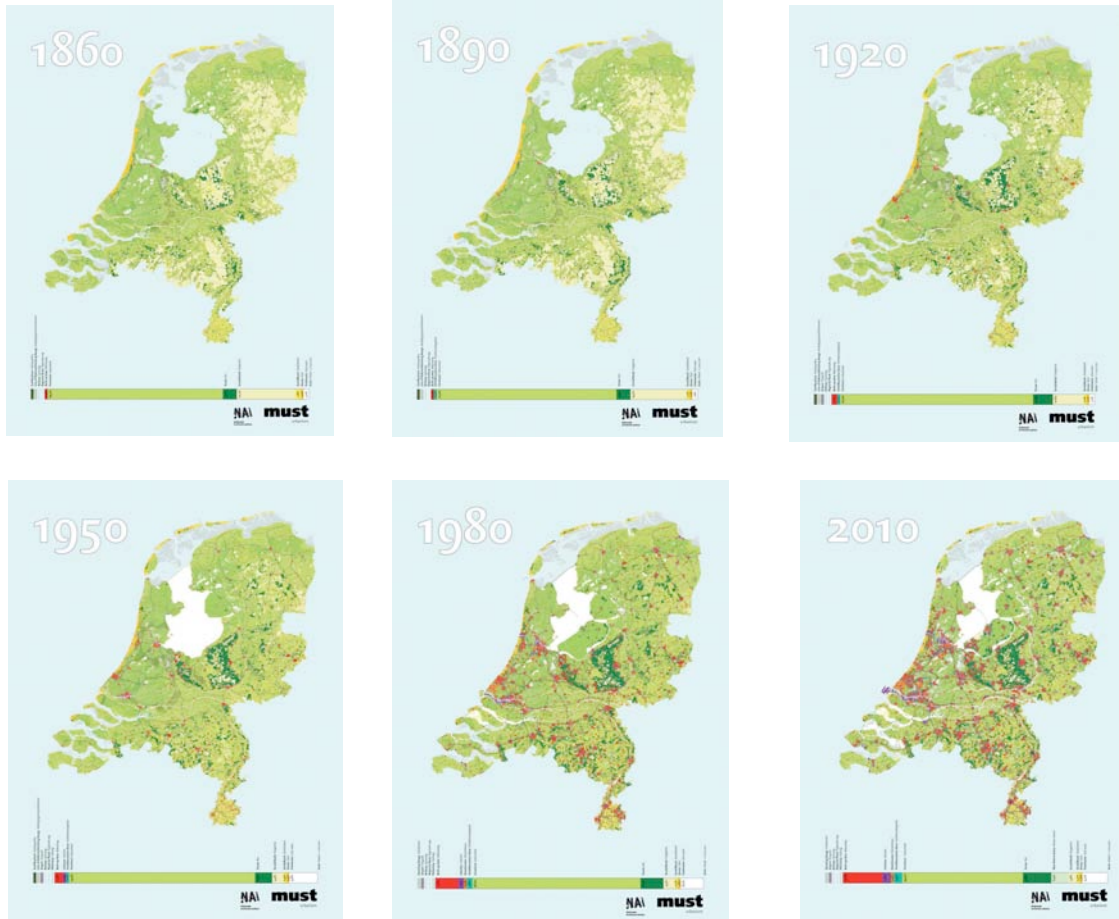
We kunnen ons niet los denken van de tijd waarin we leven. We zijn manager, ICT'er, docent, installateur, controller etc. Maar zijn we dat ook in essentie? De schilder Renoir verklaarde zijn voorliefde voor het naakt als onderwerp in zijn kunst door te stellen dat dit tijdloos is. Inderdaad, als we al onze lagen afleggen komen we bij onze essentie. Zowel letterlijk als figuurlijk.

De modellschetsen zijn in de tentoonstelling transparant ingelijst. We kunnen ons verleden daarachter nog waarnemen. Het verleden heeft ons mede gevormd en werkt door in wie we nu zijn. Hoeveel lagen moet u afleggen om bij uw essentie te komen?

5. Waar gaan we naar toe?

De volgende kaartenreeks¹ was in 2005 en 2006 te zien in Kasteel Groeneveld. Hij maakte onderdeel uit van de tentoonstelling Hybride landschappen, die wij van het NAI in bruikleen kregen. Het NAI ontwikkelde de tentoonstelling voor de architectuurbiënnale van Venetië in 2004.

En als we nog 30 jaar verder gaan, 2040, hoe ziet Nederland er dan uit? Het is een vraag waar we regelmatig over in gesprek gingen tijdens bijeenkomsten in de tentoonstellingszaal waar deze kaartenreeks was opgesteld.

Waar gaan we naar toe? In mijn tentoonstelling laat ik mensen aan het woord, die daarover wat te zeggen hebben

¹ De kaartenreeks toont de verstedelijking van Nederland in de periode 1890 - 2010 en is in opdracht van het Nederlands Architectuurinstituut (NAi) door MUST Urbanism gemaakt. De kaartenreeks maakte onderdeel uit van de Nederlandse inzending 'Hybride Landschap. Integratie van stad en land als Nederlandse ontwerp-opgave 1980-2004' aan de negende architectuurbiënnale in Venetië (12 september - 7 november 2004). Deze tentoonstelling was van 23 juni 2005 tot 6 maart 2006 te zien in Kasteel Groeneveld

Bronnen: Topografische Dienst Kadaster, De Nieuwe Kaart van Nederland 2002-2010, MUST Urbanism

Waar gaan we naar toe?

Koos van Zomeren

Matthijs Schouten

Jared Diamond

Geert Mak

Frans van der Hoff

Helen en Newton Mayer Harrison

Ton Lemaire

Tracy Metz

John Berger

Dirk Sijmons

Mensen hebben geen weerstand tegen verandering. Integendeel; zij hebben weerstand tegen verlies van waarden, zonder dat er voor hen nieuwe waarden voor in de plaats komen.

J.F. Coeterier

Willem Overmars

James Collins en Jerry Porras

Frank Westerman

Herman Vuijsje

Carlo Petrini

Michel Tournier

Wat u ziet is de achterwand van de tentoonstelling. Het is een soort Wall of Fame. Afgebeeld zijn de namen van schrijvers, kunstenaars, filosofen, ecologen en dergelijke, die mij in de afgelopen 7 jaar hebben geïnspireerd. Velen hebben daadwerkelijk een band met Groeneveld, doordat ze hier lezingen gaven, aan debatten deelnamen of hier exposeerden. In hun werk nemen zij stelling. Ze geven ons hun ideeën, dromen en zorgen over de toekomst van onze omgeving.

Enkele van hun uitspraken zijn opgenomen in een DVD, die wordt vertoond op een monitor in de tentoonstelling. Omdat het enig geduld kost om de DVD helemaal te zien (een kwartiertje) en de teksten te lezen zijn deze ook als handouts beschikbaar bij het verlaten van deze zaal (en opgenomen als bijlage bij deze inleiding)

Een van de uitspraken heb ik centraal op de wand geplaatst. Het is een stelling uit het proefschrift van Freek Coeterier 'de waarneming en waardering van landschappen' uit 1987

Mensen hebben geen weerstand tegen verandering. Integendeel; zij hebben weerstand tegen verlies van waarden, zonder dat er voor hen nieuwe waarden voor in de plaats komen.

De stelling heeft betrekking op de beleving van het landschap. Maar het heeft, zeker in deze tijd (denk aan de verhitte verkiezingsdebatten van de afgelopen tijd) een bredere strekking gekregen.

Bij de ingang van de tentoonstelling ligt een boek met diezelfde uitspraken. U kunt in dit boek uw ideeën, dromen en zorgen over de toekomst van onze omgeving toevoegen: 'Waar komen we vandaan? Wat zijn we? Waar gaan we naar toe?' Ik waardeer het zeer als u daar gebruik van zult maken.

Dames en heren, Voor mij was het een fantastische mogelijkheid om de essentie van wat mij de afgelopen 7 jaar heeft bewogen, samen te vatten. En dat op vertrouwd terrein en met een vertrouwd middel, de tentoonstelling. Het is een heel persoonlijk statement geworden.

De 7 jaar zijn voorbij. Het veld is geoogst.

Sim Visser

Bussum, 23 november 2006

6. Dankwoord

Zonder de hulp, betrokkenheid van vele mensen en instanties was het werk van de afgelopen 7 jaar niet mogelijk geweest. We zouden niet staan waar we nu staan.

LNV

Ik ben het Ministerie van LNV dankbaar voor het vertrouwen dat ze in mij heeft gesteld. Ze heeft mij ruimte gegeven om de grenzen van Groeneveld op te rekken. En het Ministerie van LNV was bereid om te investeren in het Kasteel: personeel en materieel. En die bereidheid wordt gecontinueerd. Ik dank André van der Zande voor zijn waarderende woorden. Het doet mij heel veel plezier, dat het Ministerie aantoonbaar baat heeft bij de activiteiten van Kasteel Groeneveld, zoals bleek uit de gegeven voorbeelden over werkwijze en inhoud (Harrisons en functie volgt peil)

Programmaraad

De Programmaraad begon voorjaar 2003 met haar werkzaamheden. Ik vond de instelling van een Programmaraad voor een organisatie als Kasteel Groeneveld pure noodzaak. De Programmaraad geeft stem aan belangrijke ontwikkelingen in de samenleving op het gebied van landschap en platteland. De bijdrage van de Programmaraad aan mijn afscheid was daar een treffende illustratie van. Daar waren de inleidingen van Herman Vuijsje en Matthijs Schouten, de leiding van de middag door Sandra Rottenberg, ‘het plattelandsgeweten’ in de persoon van Wim Schermerhorn en tot slot het veelomvattende afscheidswoord van Pieter Beelaerts.

De medewerkers van Kasteel Groeneveld

Zonder hun inzet had ik niet kunnen doen wat ik heb gedaan. Zonder hun toewijding, vakmanschap, humor en loyaliteit was het dus nooit gelukt

De vrijwilligers

De vrijwilligers geven de onmisbare ondersteuning bij onze onderwijsprojecten. Zonder hen geen jeugd. Zonder jeugd geen toekomst.

De bezoekers

Wanneer ik in de zaal rondkijk zie ik allemaal mensen, die de afgelopen jaren met mij hebben gewerkt aan Kasteel Groeneveld. Jullie personifiëren voor mij de taakvelden van Kasteel Groeneveld. Die taakvelden waar wij hier mee werken zijn beleid, publiek en onderwijs. Wanneer wij de taakvelden in onze projecten integreren komen de goede Groeneveldprojecten tot stand.

Mijn familie

Zonder de steun, medeleven, en kritische begeleiding van jullie had ik deze 7 jaar niet volgehouden.

Jan Hartholt

Ik wens Jan Hartholt veel voldoening toe in zijn werk als nieuwe directeur van Kasteel Groeneveld. Ik ben heel blij dat hij mij opvolgt.

7. Citaten

Dirk Sijmons

Het landschap is het huis van de samenleving

Uit: *Landschap*, samenstelling Dirk Sijmons, Architectura en Natura Press, Amsterdam, 1998, blz 8

Tracy Metz

Hoe meer onze omgeving een decor wordt, hoe onverschilliger we er tegenover staan. Hoe meer thema's, hoe minder betrokkenheid. We zijn ons anders tot de publieke ruimte gaan verhouden – vluchtiger, en afstandelijker

Uit: *Pret! – leisure en landschap*, NAI uitgevers, Rotterdam, 2002, blz. 285

James c. Collins en Jerry I. Porras

Succesvolle bedrijven met een lange staat van dienst kenmerken zich doordat zij onderscheid maken tussen hun tijdloze kerndoel en blijvende kernwaarden (die nooit moeten veranderen) en hun werkpraktijk en bedrijfsstrategie (die constant moeten veranderen als antwoord op een veranderende wereld)

Uit: *Built to last – succesful habits of visionary companies*, Harper Business, New York, 1997, blz. 220

Helen Mayer Harrison en Newton Harrison

Zowel culturele diversiteit als biodiversiteit hebben een waarde van zichzelf. Wij zien de beide vormen van diversiteit als yin en yang van een nieuw cultureel landschap dat zijn definitieve vorm nadert.

Uit: *From here to there*, Helen Mayer Harrison en Newton Harrison, San Diego, 2001

Wij geloven dat denken over de kwaliteit van leven en 'wel zijn' losgekoppeld moet worden van de modernistische opvatting dat continue groei de enige weg is tot welzijn

Uit: *From here to there*, Helen Mayer Harrison en Newton Harrison, San Diego, 2001

John Berger

Iemands thuis was het middelpunt van de wereld omdat het de plek was, waar een verticale lijn een horizontale sneed. De verticale was een pad dat omhoogging naar de hemel en omlaag naar de onderwereld. De horizontale vertegenwoordigde 's werelds verkeer. Al de mogelijke wegen, die over de aarde naar andere plaatsen liepen. Thuis was je de goden in de hemel en de doden in de onderwereld dus het meest nabij. Deze nabijheid beloofde toegang tot beide. En tegelijkertijd was je aan het beginpunt en hopelijk het terugkeerpunt van alle aardse reizen.

Uit: *En onze gezichten mijn lief, vluchtig als foto's*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1994, blz. 62

Van uur tot uur, van dag tot dag, van jaar tot jaar en van generatie op generatie leeft de boer met verandering. Er is nauwelijks een constante in zijn leven, behalve de constante noodzaak tot werken

Uit: *Varken aarde*, deel 1 uit de trilogie *de vrucht van hun arbeid*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1990, blz. 234

Voor de klaproos bloeit is haar groene bloemkelk zo hard als een amandel. Op een dag splijt deze schaal open. Er vallen drie groene scherven op de grond. Het is geen bijl die haar opensplijt, maar een propje vliedunne opgevouwen bloemblaadjes, net vodjes. Als de vodjes opengaan verandert hun kleur van pasgeboren roze tot het brutaalste rood dat er in het veld te vinden is. Het is alsof de kracht die de bloemkelk heeft opengespleten de behoefte van dit rood is geweest om zich kenbaar te maken en gezien te worden

Uit: *Ver weg in Europa*, deel 2 uit de trilogie *de vrucht van hun arbeid*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1990, blz. 137

Koos van Zomeren

In Nederland ken ik geen énkél landschap dat niet te lijden heeft van een verlies aan stilte, een verlies aan ruimte, een verlies aan natuurlijke kwaliteiten. Wat overblijft is in het beste geval het landschap als decor. En als decor lijkt het landschap voor zijn meeste gebruikers ook wel te voldoen Een decor is er tenslotte alleen maar voor de schijn. Een decor heeft geen geschiedenis, geen natuur, geen leven.

Uit: *Nog in morgens gemeten – Nieuw Herwijns dagboek*, Arbeiderspers, Amsterdam, 2006, blz. 291

Het (landschap) vertegenwoordigt, zowel in formaat als betekenis, precies dat waaraan het ons ontbreekt: de eeuwigheid. (.....) Het probleem met Nederland is dat de landschappen hier nog vergankelijker zijn dan wijzelf.

Uit: *Nog in morgens gemeten – Nieuw Herwijns dagboek*, blz. 289

Ik beschouw de grutto die op een weiland gaat zitten, dat niet voor grutto's bedoeld is, als natuur - meer natuur in ieder geval dan die op een weiland gaan zitten dat wel voor grutto's bedoeld is.

Uit: *Nog in morgens gemeten – Nieuw Herwijns dagboek*, blz. 298

Voor mijzelf is 'nieuwe natuur' een facet van de voortgaande verstedelijking van ons land, een overwinning van de stad op het platteland. Dat betekent niet dat die projecten niet deugen. Maar wel dat de pretenties niet deugen.

Uit: *Nog in morgens gemeten – Nieuw Herwijns dagboek*, blz. 298

Ton Lemaire

De laatste tijd lijken zich meer en meer mensen bewust te worden van wat er verloren is gegaan in het landschap door toedoen van de rigoureuze modernisering. Er verschijnen opvallend veel publicaties over het landschap (in Nederland), en dat kan alleen maar betekenen dat het landschap – dus: onze verhouding tot het landschap – problematisch is geworden en in een crisis verkeert, een crisis die deel uitmaakt van de (identiteits)crisis van de moderne mens. Alles wat er in de maatschappij gebeurt, wat er met de mens gebeurt, vindt vroeg of laat zijn neerslag in het landschap, wordt zichtbaar in zijn structuur, in zijn vormen en kleuren. Het landschap is zodoende het opengeslagen boek van onze cultuur en van onze geschiedenis, althans voor degenen die het kunnen lezen. In het landschap worden we voortdurend met onszelf geconfronteerd, want voor een groot deel is het landschap een sedimentatie van onze geschiedenis. Er bestaat een permanente interactie tussen mens en omgeving, in die zin dat mensen hun omgeving beïnvloeden en vormgeven – inspelend op wat de omgeving mogelijk maakt – maar zelf ook weer door die, al veranderde, omgeving worden beïnvloed.

Uit: *Met open zinnen – Natuur, landschap, aarde*, Ambo, Amsterdam, 2002, blz. 52

Mijn eigen standpunt (...) is dat de voornaamste taak van de kunst erin zou moeten bestaan om onze sensibiliteit voor werkelijkheid en leven te voeden en te gidsen, dat wil zeggen: onze waarneming te verscherpen en te verfijnen om ons gevoelig te maken voor het mysterie en de meerwaarde van de dingen; om ons de wereld, de natuur en de mensen zó te laten gewaarworden alsof we ze voor het eerst zagen.

Uit: *Met open zinnen – Natuur, landschap, aarde*, blz. 140 - 141

Ik heb (...) gesignaleerd, dat een modern urbaan en technologisch milieu in verschillende opzichten een atrofïering (wegkwijnen SV) van de zintuigen kan betekenen. Ik voeg daaraan toe dat de laatste ontwikkelingen in de technologie en communicatie dat versterken, want meer en meer wordt de wereld teruggebracht tot een scherm en toetsenbord, steeds verder wordt het lichaam ontlast in het arbeidsproces en zijn verrichtingen tot slechts enkele beperkt. In de hoogontwikkelde technologische samenleving is de vroegere concrete werkelijkheid steeds meer op afstand komen te staan en is het leven meer indirect, onzintuiglijk en dus abstracter geworden. (.....) Door de nieuwe mogelijkheden van de (media)techniek lijkt de gewone, alledaagse wereld voortdurend te worden overtroffen en van secundair belang te worden. Er vindt dus realiteitsverlies plaats zodat de 'gewone' wereld steeds immateriëler en abstracter wordt.

Uit: *Met open zinnen – Natuur, landschap, aarde*, blz.141

Jared Diamond

Wat zijn de keuzen die we moeten maken wanneer we nu willen slagen (in een zorgvuldig beheer van onze omgeving, gegeven de dreigende milieucrisis SV) en niet willen falen? Er zijn vele specifieke keuzen (...) die ieder van ons als individu kan maken. Voor onze samenleving als geheel bieden de samenlevingen van vroeger, die we bestudeerden in dit boek, uitgebreide lessen. Twee soorten keuzen lijken mij doorslaggevend voor deze samenlevingen te zijn geweest in het bereiken van succes danwel falen: lange termijn planning en de bereidheid kernwaarden te heroverwegen. Daarover doordenkend kunnen we ook de cruciale rol herkennen van dezelfde keuzen voor onze eigen levens.

Uit: *Collapse – How societies choose to fail or succeed*, Penguin Books, New York, 2005, blz. 522

Frank Westerman

Dat was het jammere van de nieuwe natuur: niets herinnerde er nog aan vroeger. Wie water in een polder liet lopen vernietigde het collectief geheugen. De stokoude arbeiders op het leugenbankje van Finsterwolde zeiden het zo: 'Ze willen de sporen uitwissen van wat ons is aangedaan.'

Uit: *De graanrepubliek*, Uitgeverij Atlas, Amsterdam/Antwerpen, 1999, blz. 247

Frans van der Hoff

Waarom hebben we moeite om natuur – cultuur ook te verbinden met wereldbeschouwing (een groot woord!), zelfs godsdienstigheid en godsdienst. God in zijn duizenden vormen en gestalten wegduwen naar de privé sfeer is een ramp voor mens en natuur. Het heeft me steeds verwonderd dat grote geesten als Einstein met zijn relativiteitstheorie en Stephen Hawkins met zijn wormvormig universum en zwarte gaten, ruimte lieten voor wereldbeschouwing. Niet als een persoonlijke nood maar als een voorwaarde om nieuwe vragen te stellen en antwoorden open te laten: van het minuscule tot de immensiteit van het universum en duizend en één vragen. Om antwoord te krijgen op deze vragen hebben we God en de goden niet nodig. Maar het minuscule en het immense geeft te denken: met de vinger het water even aanraken om dorst te lessen en met dezelfde vinger de hemel, de wolken bevragen om regen, wasdom en vruchtbaarheid geeft een nieuwe open dimensie aan ons bestaan.

Uit: *Natuur, mens en economie versus vooruitgangsgeloof – een visie van kleine indiaanse boeren uit Mexico*, Groeneveldblad 2006-3, Kasteel Groeneveld, Baarn, 2006

Geert Mak

Als je nu met de ogen van 200 jaar geleden door het landschap loopt en rijdt, dan valt een factor op die weinig in ogenschouw wordt genomen. Waarschijnlijk omdat deze niet in kaarten en op foto's is weer te geven. Het is de factor herrie. Het Nederlandse landschap wordt doorsneden door een ongelooflijke herrie.

Uit: *Het gedroomde landschap - Groeneveldlezing 2000*, Groeneveldblad 2000-4, Kasteel Groeneveld, Baarn, 2000

We leefden in een hof, we hebben nu gegeten van de boom der kennis. Elk riviertje kunnen we laten spartelen in onze hand en elk ijsvogeltje kunnen we laten zingen waar we dat willen. Ons probleem nu is onze macht. Wat we nodig hebben is bovenal respect. Respect voor het eigene, respect voor het onverwachte, respect voor het onbekende, respect voor het mysterie.

Uit: *Het gedroomde landschap - Groeneveldlezing 2000*, Groeneveldblad 2000-4

Matthijs Schouten

Het denken in termen van begrenzingen en scheidslijnen – met natuur aan de ene kant en cultuur aan de andere – is een anachronisme geworden. Het gaat nu om de vraag wat voor gezicht de natuur binnen onze cultuur krijgt, of – omgekeerd – wat voor gezicht we onze cultuur binnen de natuur geven

Uit: *Van wie is de natuur? – Groeneveldlezing 2003*, Groeneveldblad 2003 – 3, Kasteel Groeneveld, Baarn, 2003

Willem Overmars

We zijn gewaarschuwd voor de op handen zijnde veranderingen, en we krijgen 100 jaar de tijd om er iets leuks van te maken, om er iets anders mee te doen dan alleen maar bang voor zijn, verdedigen, buiten houden en wegmoffelen.*

* i.c.zeespiegelstijging, vergrootte rivierafvoeren, hogere neerslagintensiteiten als gevolg van het broeikas-effect

Uit: *Wereldstad wildernis – de toekomst van Nederland; Groeneveldlezing 2005*, Groeneveldblad 2005 – 3, Kasteel Groeneveld, Baarn, 2005

Herman Vuijsje

Vroeger had je in Nederland het ‘groene front’, het machtige belangenconglomeraat van de agrarische sector. Nu is het hoog tijd voor een nieuw groen front, waarin boeren, natuurminnaars, vogeltjeskijkers, boslieffhebbers, recreatiefreaks en agrarische natuurvrienden de handen ineenslaan in plaats van elkaar met argusogen in de gaten te houden.

Uit: *Neerlands dierb're grond – hoe keren we de bedreiging van ons landschap?* Staatsbosbeheer, 2006

Carlo Petrini

We moeten ons verdedigen tegen de algehele waanzin van 'Fast Life' door rustig te genieten van de dingen des levens. Aan wie een gejaagd bestaan aanziet voor efficiency, en dat zijn de meesten, stellen we een vaccin voor, bestaande uit een juiste dosis gegarandeerd zinnelijk genot, langzaam te consumeren om er zo lang mogelijk van te kunnen genieten. We beginnen aan tafel met 'Slow Food'. Als reactie op de vervlakking van 'Fast Food' herontdekken we de rijkdom en de aroma's van de lokale keuken.. Als 'Fast Life' in naam van de productiviteit ons leven verandert en ons landschap en milieu bedreigt, dan is 'Slow Food' vandaag de dag het revolutionaire antwoord daarop.

Uit: *Slow Food – over het belang van smaak*, Melts&Schilt, Amsterdam, 2004

Genieten is fundamenteel voor Slow Food. Maar genieten alleen is leeg, en kennis alleen is saai. Genieten, gecombineerd met kennis, solidariteit en ecologie, daar heb je wat aan.

Uit: *Slow Food – over het belang van smaak*

Michel Tournier

Dit conflict tussen nomaden en gevestigden of sedentairen, duurt voort tot in onze tijd, maar in een geheel andere gedaante (...). Want het gaat niet meer over twee sociale groepen die tegenover elkaar staan door hun levenswijze. (...) Het nieuwe van onze samenleving is dat ieder van ons afwisselend nomade is of sedentair. Het gaat om twee functies, die ieder van ons aanneemt, afhankelijk van de maand in het jaar, de dag in de week of zelfs het uur in de dag. De grote verplaatsingen bij het begin van het weekend of het begin van de vakantie, zelfs op de tijdstippen, waarop de kantoren en fabrieken uitgaan, werpen miljoenen mensen, waarvan het leven toch vooral wordt gekenmerkt door hun vaste woonplaats, op de weg en in de trein. Het heeft tot gevolg, dat wanneer het conflict tussen nomade en sedentair voortduurt dit een volstrekt onoplosbaar conflict is geworden, want het gaat niet meer om een buitenlandse oorlog, zelfs niet om een burgeroorlog, maar om een interne strijd. Wonen en verplaatsing zijn twee essentiële functies geworden van het samenleven die helaas grotendeels tegenstrijdig zijn.

Uit: *Autoroute et paysages*, Editions du Demi-Cercle, Paris, 1994

J.F. Coeterier

Mensen hebben geen weerstand tegen verandering. Integendeel; zij hebben weerstand tegen verlies van waarden, zonder dat er voor hen nieuwe waarden voor in de plaats komen.

Uit: *De waarneming en waardering van landschappen*, dissertatie Wageningen, 1987